

**NARKOTIK VOSITALAR, PSIXOTROP MODDALAR VA
PREKURSORLARNING INTERNETDAGI
SAVDOSIGA QARSHI KURASHISH**

Sh.O. Roximova

*O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Aniq fanlar kafedrası
dotsenti, mayor*

Shixnazarov Quvonchbek Shixnazar o'g'li

*O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 2-o'quv kursi kursanti
Toshkent sh.*

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20583003>

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada narkotik vositalar, psixotrop moddalar va ularning prekursorlari savdosining to'liq raqamli makonga (Internet, Darknet, messenjerlar) ko'chishi bilan bog'liq zamonaviy kriminologik va huquqiy muammolar kompleks tahlil qilingan. «Kontaktssiz» (yuzma-yuz bo'lmagan) savdo mexanizmlari, xususan, Telegram botlar, yashirin internet do'konlari va «zakladka» (maxfiy joylab ketish) tizimining ishlash prinsiplari ochib berilgan. Giyohvandlik mablag'larini legallashtirishda kriptovalyutalar va elektron to'lov tizimlarining o'rni tadqiq etilgan. Shuningdek, ichki ishlar organlari faoliyatida ochiq ma'lumotlar manbalari (OSINT), raqamli kriminalistika va sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash orqali kiber-narkotrafikka qarshi kurashish samaradorligini oshirish hamda milliy qonunchilikni takomillashtirish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: narkotik vositalar, psixotrop moddalar, prekursorlar, internet savdosi, Darknet, kontaktssiz savdo, kiber-jinoyatchilik, raqamli kriminalistika, tezkor-qidiruv faoliyati, kriptovalyuta, High-tech policing.

Аннотация: В данной научной статье проводится комплексный анализ современных криминологических и правовых проблем, связанных с

Contact: 99 826 99 56

переходом торговли наркотическими средствами, психотропными веществами и их прекурсорами в цифровое пространство (Интернет, Даркнет, мессенджеры). Раскрыты механизмы «бесконтактной» торговли, в частности, принципы работы Telegram-ботов, скрытых интернет-магазинов и системы «закладок». Исследована роль криптовалют и электронных платежных систем в легализации наркодоходов. Также разработаны конкретные научно-практические предложения по повышению эффективности борьбы с кибернаркотрафиком путем применения в деятельности органов внутренних дел разведки на основе открытых источников (OSINT), цифровой криминалистики и технологий искусственного интеллекта, а также по совершенствованию национального законодательства.

Ключевые слова: наркотические средства, психотропные вещества, прекурсоры, интернет-торговля, Даркнет, бесконтактная торговля, киберпреступность, цифровая криминалистика, оперативно-розыскная деятельность, криптовалюта, High-tech policing.

Abstract: This scientific article provides a comprehensive analysis of modern criminological and legal problems associated with the transition of the trade in narcotic drugs, psychotropic substances, and their precursors to the digital space (Internet, Darknet, messengers). The mechanisms of "contactless" trade, in particular, the operating principles of Telegram bots, hidden online stores, and the "dead drop" (zakladka) system, are revealed. The role of cryptocurrencies and electronic payment systems in laundering drug proceeds is investigated. Furthermore, specific scientific and practical proposals are developed to increase the effectiveness of combating cyber drug trafficking through the use of open-source intelligence (OSINT), digital forensics, and artificial intelligence

technologies in the activities of internal affairs bodies, as well as to improve national legislation.

Keywords: narcotic drugs, psychotropic substances, precursors, internet trade, Darknet, contactless trade, cybercrime, digital forensics, operational-search activity, cryptocurrency, high-tech policing.

KIRISH

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining mislsiz darajada rivojlanishi insoniyat hayotini yengillashtirish bilan bir qatorda, transmilliy uyushgan jinoyatchilik, xususan, narkotrafik faoliyati uchun ham yangi, xavfsiz va anonim maydonlarni yaratib berdi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Giyohvand moddalar va jinoyatchilik bo'yicha boshqarmasi (UNODC) xalqaro hisobotlariga ko'ra, so'nggi besh yil ichida narkotik vositalarning internet orqali chakana savdosi hajmi keskin oshgan bo'lib, an'anaviy ko'cha savdosi deyarli to'liq raqamli bozorlarga (Darknet marketlarga) o'rmini bo'shatib bermoqda [1].

Narkotik vositalar, psixotrop moddalar va ularni tayyorlashda ishlatiladigan prekursorlarning internet orqali sotilishi o'ta jiddiy xavf tug'diradi. Buning sababi, internet orqali savdo qilish jinoyat tashkilotchilariga to'liq anonimlikni, xaridorlarga esa uydan chiqmasdan turib istalgan turdagi taqiqlangan moddani xarid qilish imkoniyatini taqdim etadi. Yoshlar va o'smirlar o'rtasida ommalashgan messenjerlar (xususan, Telegram) va ijtimoiy tarmoqlar bugungi kunda narkodilerlarning asosiy reklama va savdo platformasiga aylanib ulgurgan.

O'zbekiston Respublikasining xavfsizligi va aholi genofondini asrash nuqtai nazaridan, qora bozorda sintetik giyohvandlik vositalari (meferdon, alfa-PVP kabi) va dorixona narkomaniyasi vositalarining internet orqali tarqalishiga qarshi kurashish ichki ishlar organlaridan butunlay yangicha – "High-tech policing" (yuqori texnologik politsiya) yondashuvlarini va raqamli kriminalistika imkoniyatlarini maksimal darajada qo'llashni talab etmoqda.

MAVZUNING DOLZARBLIGI VA MUAMMONING O'RGANILGANLIK DARAJASI

Jinoyatchilikning raqamli makonga ko'chishi muammosi yuridik fanning jinoyat huquqi, jinoyat protsessi va tezkor-qidiruv faoliyati (TQF) nazariyasida doimiy izlanishlar obyektidir. Milliy huquqshunosligimizda kiber-jinoyatchilik va an'anaviy jinoyatlarning konvergentsiyasi masalalari qator olimlar tomonidan umumiy nazariy jihatdan yoritilgan. Shunga qaramay, bevosita Darknet tarmoqlarida va yopiq messengerlarda narkotrafik va prekursorlar savdosining texnologik va moliyaviy zanjirlarini (kripto-tranzaksiyalarni) fosh etishning o'ziga xos taktik-huquqiy mexanizmlari O'zbekiston Respublikasi sharoitida to'liq monografik tadqiqot qilinmagan.

Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, huquqni muhofaza qiluvchi organlar asosan narkotik savdosining eng quyi bo'g'ini bo'lgan – "kuryerlar" yoki "zakladchiklarni" qo'lga olishmoqda. Ammo, jinoyatning haqiqiy tashkilotchilari ("operatorlar", "internet-do'kon ma'murlari") xorijiy davlatlarda turgan holda, VPN (Virtual Private Network) va Tor (The Onion Router) kabi anonimlashtiruvchi tarmoqlar ortida xavfsiz qolishmoqda. Ushbu tizimli bo'shliqni to'ldirish va kurashishning samarali ma'muriy hamda jinoyat-protsessual mexanizmlarini yaratish mazkur ilmiy maqolaning bosh maqsadidir.

ASOSIY QISM (Tahliliy va ilmiy yondashuvlar)

1. Kiber-makonda narkotrafikning "Kontaktssiz" (Contactless) savdo modeli An'anaviy narkosavdodan farqli o'laroq, internet savdosi "kontaktssiz" mexanizm asosida ishlaydi. Ya'ni, diler, xaridor, pul qabul qiluvchi va tovarni yetkazib beruvchi bir-birini umuman tanimaydi va hayotda ko'rmaydi. Bu model asosan uchta texnologik komponentga tayanadi:

- **Virtual vitrina va reklama:** Asosiy savdo jarayoni Telegram messengeridagi yopiq guruhlar, botlar yoxud Darknetdagi ixtisoslashgan forumlar orqali amalga

oshiriladi. Jinoyatchilar ko‘chalardagi binolar devorlariga trafaretdan foydalanib yashirin Telegram manzillarni, QR-kodlarni yozib ketish (reklama qilish) usulidan faol foydalanadilar.

- **Moliyaviy hisob-kitob (Kriptovalyuta):** Narkotik uchun to‘lovlar an’anaviy bank tizimlari (plastik kartalar) orqali amalga oshirilmaydi. Xaridorlar maxsus to‘lov terminallari orqali elektron hamyonlarga pul o‘tkazadi yoki bevosita kriptovalyuta (Bitcoin, USDT, Monero) sotib olib, sotuvchining yashirin kripto-hamyoniga yuboradi. Blokcheyn texnologiyasining markazlashtirilmaganligi pullar qayerga va kimga ketganini aniqlashni qiyinlashtiradi [2].

- **Yetkazib berish ("Zakladka" tizimi):** To‘lov tasdiqlangandan so‘ng, "operator" xaridorga narkotik vosita oldindan yashirib ketilgan joyning (daraxt tagi, quvur ichi, binolar burchagi) GPS-koordinatalari va fotosuratini yuboradi. Ushbu joylashtirish ishlarini narkokartelning eng quyi pog‘onasidagi "zakladchiklar" – asosan moddiy qiyinchilikka uchragan talabalar, ba’zan maktab o‘quvchilari amalga oshiradi. Ular tarmoq orqali "katta maoshli kuryerlik" e’lonlariga ishonib jinoyat o‘chog‘iga kirib qoladilar [3].

2. Prekursorlar savdosi va yashirin laboratoriyalar (Narco-labs) Internet orqali nafaqat tayyor narkotik vositalar, balki ularni ishlab chiqarish uchun zarur bo‘lgan xom-ashyo – prekursorlar (efedrin, aseton, kaliy permanganat va turli sintetik kationlar) savdosi ham keng yo‘lga qo‘yilgan. O‘zbekiston Respublikasining qonunchiligiga ko‘ra, prekursorlarning muomalasi qat’iy nazorat qilinadi [4]. Biroq, Darknet orqali xorijdan "konstruktor" deb ataluvchi maxsus to‘plamlar (sintetik narkotik yaratish uchun barcha zaruriy kimyoviy moddalar va asbob-uskunalar jamlanmasi) buyurtma qilinmoqda. Jinoyatchilar oddiy ijaraga olingan kvartiralarda yoki dala hovlilarida internetdagi videoyo‘riqnomalar asosida sintetik narkotik (masalan, mefedron) ishlab chiqaruvchi yashirin laboratoriyalarni tashkil etmoqdalar. Bu holat bojxona va ichki ishlar organlari tezkor

bo'linmalaridan logistika kompaniyalari, pochta jo'natmalari va bojxona postlarida nazoratni raqamli analizlar asosida kuchaytirishni talab etadi.

3. Kiber-narkotrafikka qarshi kurashishda tezkor-qidiruv faoliyati (TQF) taktikasi O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni doirasida o'tkaziladigan an'anaviy tadbirlar (masalan, "Nazorat ostida olish") raqamli makonga moslashtirilishi shart [5].

- **Ochiq manbalar razvedkasi (OSINT - Open Source Intelligence):** IIV Kiberxavfsizlik va Tezkor-qidiruv departamentlari xodimlari sun'iy intellektga asoslangan maxsus dasturlar (skraperlar) yordamida Telegram, Instagram va Darknet forumlarini doimiy monitoring qilishlari kerak. Giyohvand moddalarni reklama qiluvchi postlar, kalit so'zlar ("skorost", "sol", "kristall", "shishki") avtomatlashtirilgan tarzda aniqlanib, bloklanishi lozim.

- **"Kiber-kiritish" (Raqamli agentlar):** Maxsus tayyorgarlikdan o'tgan tezkor xodimlar xaridor yoki "kuryer" qiyofasida yashirin internet-do'konlarga ishga kirishadi. Ularning maqsadi jinoyat tashkilotchilarining ishonchiga kirib, IP-manzillarini, boshqaruv serverlarini va asosiy moliyaviy oqim (kripto-hamyonlar) parollarini aniqlash hamda xakerlik (qonuniy sanksiya asosida) yo'li bilan tizimni faoliyatsizlantirishdir.

- **Raqamli kriminalistika (Digital Forensics):** Qo'lga olingan "zakladchik"ning mobil telefoni eng muhim dalil manbaidir. U yerdan o'chirilib yuborilgan yozishmalar, GPS-lokatsiyalar arxivini tiklash orqali butun bir tarmog'ni xaritasini chizish mumkin. Buning uchun barcha tergovchi va tezkor xodimlar zamonaviy "Cellebrite" yoki shunga o'xshash apparat-dasturiy majmualar bilan ishlash ko'nikmasiga ega bo'lishi shart.

4. Huquqni qo'llash va qonunchilikdagi mavjud muammolar Ayni paytda amaliyotda quyidagi tizimli huquqiy va ma'muriy muammolar saqlanib qolmoqda:

- **Elektron isbotlashning murakkabligi:** JPKga ko‘ra dalillar aniq tushuniladigan shaklda bo‘lishi kerak. Ammo kriptovalyuta tranzaksiyalari yoki Telegramdagi o‘chirib yuboriladigan xabarlarni sudga ashyoviy dalil sifatida kiritish mexanizmlari to‘liq xalqaro standartlarga moslashtirilmagan.
- **"Virtual proksi" do‘konlar va xalqaro yurisdiksiya:** Agar O‘zbekiston fuqarolariga narkotik sotayotgan Telegram bot serveri va uning ma‘muri boshqa qit‘ada, jinoiy javobgarlikka tortish to‘g‘risida shartnoma bo‘lmagan davlatda joylashgan bo‘lsa, uni javobgarlikka tortish juda qiyin. Interpol va xalqaro huquqiy yordam jarayonlari yillab vaqt oladi, shu vaqt ichida bot o‘z nomini o‘zgartirib faoliyatini davom ettiraveradi [6].
- **Yoshlarning huquqiy bilimsizligi:** Ko‘plab yoshlar Telegram orqali "Kuryer kerak, haftasiga 500\$ maosh" degan e‘lonlarga ishonib, nima tashiyotganini oxiriga qadar tushunmasdan jinoyatga sherik bo‘lmoqdalar. Ular ushlanganda 10-20 yillik qamoq jazolari (JK 273-moddasi 5-qismi) tayinlanmoqda, aslida esa ular firibgarlar qurbonidir. Shuning uchun targ‘ibot (ma‘muriy-profilaktik) ishlari ko‘chalarda emas, aynan ijtimoiy tarmoqlarda, yoshlar tilida (TikTok, Instagram orqali) olib borilishi zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Narkotik vositalar va prekursorlarning internet orqali savdosiga qarshi kurashish davlatdan o‘ta yuqori tezlik, texnologik ustunlik va nostandart qonuniy yechimlarni talab qiladi. An‘anaviy usullar kontaktssiz jinoyatchilik tarmog‘ini to‘liq yo‘q qila olmaydi. Kiber-narkotrafikka zarba berish uchun jinoyatning qalbini – uning moliyaviy tarmog‘ini va raqamli infratuzilmasini falaj qilish zarur.

Ushbu yo‘nalishdagi ishlarni jadallashtirish va milliy huquqni qo‘llash amaliyotini takomillashtirish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, O‘zbekiston Respublikasi IIV tarkibida (Kiberxavfsizlik va JQB tezkor bo‘linmalari negizida) faqatgina internet va Darknetdagi giyohvandlik savdosiga ixtisoslashgan "Kiber-narkotrafikka qarshi kurashish" maxsus tahliliy-tezkor markazini tashkil etish. Ushbu markaz xodimlarini blokcheyn (kriptovalyuta) tahlili va OSINT bo‘yicha IT-mutaxassislar darajasida o‘qitish tizimini yo‘lga qo‘yish.

Ikkinchidan, O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga (273-moddasiga) alohida og‘irlashtiruvchi holat sifatida "Narkotik vositalar, ularning analoglari yoki prekursorlarini axborot-kommunikatsiya tarmoqlari, shu jumladan Internet jahon axborot tarmog‘i orqali qonunga xilof ravishda o‘tkazish" bandini kiritish va ushbu qilmishni bevosita xalqaro terrorizm va odam savdosiga tenglashtirilgan og‘ir jazo sanksiyalari bilan mustahkamlash.

Uchinchidan, O‘zbekiston hududida faoliyat yurituvchi P2P (shaxsdan shaxsga) kripto-birjalar va elektron to‘lov tizimlari (Paynet, Oson, Click va h.k.) ustidan Markaziy bank va Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamentining nazoratini kuchaytirish. Barcha anonim to‘lov tizimlaridan foydalanishni taqiqlash, faqat biometrik identifikatsiyadan (Face-ID) o‘tgan shaxslarga elektron hamyon ochish tartibini qonuniy majburiy qilib belgilash [7].

To‘rtinchidan, barcha ochiq maydonlar, bozorlar, ta’lim muassasalari tevarak-atrofi va uy yo‘laklarini "Xavfsiz shahar" yagona videokuzatuv tizimi bilan to‘liq qoplash hamda tizimga "G‘ayritabiiy harakatlarni (masalan, tunda daraxt tagini qazish, bino burchagiga narsa yashirish) avtomatik aniqlovchi" sun‘iy intellekt dasturini integratsiya qilish. Tizim shubhali harakatni aniqlagan zahoti eng yaqin patrul guruhiga bevosita planshet orqali signal yuborishi kerak.

Beshinchidan, Internet-provayderlar va Milliy domen ma’muriyati qonunchiligiga o‘zgartirish kiritib, TQF subyektlarining (IIV, DXX) rasmiy so‘roviga asosan, giyohvandlik vositalari savdosi bilan shug‘ullanuvchi shubhali

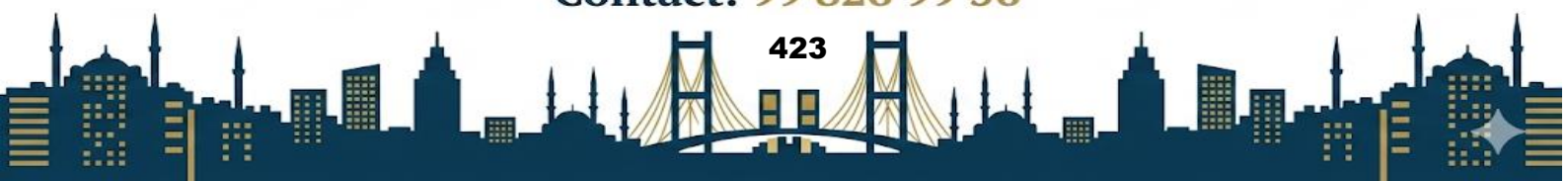

veb-saytlar va Telegram guruhlarini sud qarorisiz darhol 24 soatga bloklash (muqobil axborot blokadasini) huquqini taqdim etish. Keyinchalik bu blokirovka sud tomonidan qonuniylashtiriladi.

Xulosa qilib aytganda, kiber-makondagi giyohvandlik savdosiga qarshi kurashish faqatgina jazolash vositalari bilan emas, balki "raqamli qalqon" – ilgʻor texnologiyalar, kuchli ijtimoiy-axborot immuniteti hamda uzluksiz xalqaro hamkorlik orqali oʻzining haqiqiy samarasini beradi.

REFERENCES:

1. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). World Drug Report 2024: Drug trafficking and the Darknet. [Elektron resurs] // – URL: <https://www.unodc.org>.
2. Mamatov A. Q. Transmilliy uyushgan jinoyatchilik, kiber-makon va moliyaviy xavfsizlik. – Monografiya. – Toshkent: TDYUU nashriyoti, 2022. – 230 b.
3. Xudoyberdiyev A.A. Ma'muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo'llash amaliyoti // Huquq va burch. – Toshkent, 2024. – № 9. – B. 28-34.
4. O'zbekiston Respublikasining "Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar to'g'risida"gi Qonuni. 19.08.1999-y., 813-I-son. [Elektron resurs] // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. – URL: <https://lex.uz/docs/35921>.
5. O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 25.12.2012-y., O'RQ-344-son. [Elektron resurs] // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. – URL: <https://lex.uz>.
6. Ismoilov Sh. A. Ma'muriy huquqbuzarliklar profilaktikasida jamoatchilik ishtiroki va javobgarlikni individuallashtirish. – Monografiya. – Toshkent: O'zR IIV Akademiyasi, 2023. – 128 b.

SCIENTIFIC CONFERENCE OPEN PROCEEDINGS

Global Academic Knowledge Repository

7. Qurbonov M. M. Raqamlashtirish sharoitida ma'muriy ishlarni yuritishning o'ziga xos xususiyatlari // O'zbekiston qonunchiligi tahlili. – Toshkent, 2024. – № 2. – B. 15-22.

Contact: 99 826 99 56

